

Miroslav Kala
**JAK JSEM SE STAL
CHALUPÁŘEM**

GALÉN

Věnováno všem chalupářům a chatařům, kteří dokázali nejen zvelebit svá stavení, ale také povznést a prohrát životy a dušičky lidí, kteří pod jejich střechu zavítali.

Miroslav Kala

**JAK JSEM SE STAL
CHALUPÁŘEM**

Miroslav Kala

**JAK JSEM SE STAL
CHALUPÁŘEM**

Galén

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

© Miroslav Kala, 2010

© Galén, 2010

Illustrations © Miroslav Barták, 2010

ISBN 978-80-7262-671-7

I. JAK JSEM SE STAL CHALUPÁŘEM

Homo »chalupanensis«

Nabyl jsem dojmu, že pud, který nutí mravence tahat kousky jehličí na jednu velkou hromadu a ptáky stavět hnízda, je skryt v každém jedinci druhu *Homo sapiens*. Tento pud je zvláště silně vyvinut u každého chalupáře či chataře a jen trapným nedopatřením se stalo, že se pro tato lidská individua v antropologickém názvosloví neujal tak výstižný název, jakým je »homo chalupanensis«. Někteří z lidí (kteří však s druhem »homo chalupanensis« mnoho společného nemají) dávají raději volný průchod pudům jiným, protože se domnívají, že skýtají stejné, ba dokonce větší možnosti potěšení, navíc s menšími finančními nároky. Posléze ale zjistí, že jejich kalkulace byla mylná, ač se pořízení milenky zpočátku obešlo bez hypotéky. Pozdě pak lkát a hořekovat, že investice do kosmetiky a drahých parfémů je méně efektivní než pořízení nové fasády či střešní krytiny. Tvář každé krasavice brzy povadne, ale pálené tašky na střeše vesnického stavení či dřevěný strop ve světnici získávají po letech ceněnou patinu. Výsledkem bývá pochvalné uznání z úst všech návštěvníků, což se výše uvedené bývalé krasavice již týkat nemusí.

Chalupaření je tedy v první řadě věcí pudovou. Genetickou informaci, která nás ponouká lepit hnízda a skládat cihly, sdílíme z valné části se vším živým, co se plazí, plave a běhá po této planetě. Jen nevelké odchylky v molekulární struktuře deoxyribonukleové kyseliny mohou za to, že své příbytky nevyhrabáváme pod kořeny stromů či je neskládáme z travin někde ve větroví.

U chalupářů k jejich budovatelskému pudu patří i něco navíc. Proč lidé, kteří již jedno své hnízdo v podobě městského bytu mají, baží po dalším a jsou schopni jeho budování obětovat čas, energii, peníze a někdy i své zdraví? Určitě v tom sehrály roli sudičky. Při bližším zkoumání bychom zjistili, že za toto všechno odpovědná sudička má ve vlasech hobliny, na čele zaschlé kapky malty a na rukou skvrny od barvy. Postaví-li se vedle kolébky a naleznou-li v roběti zalíbení, je rozhodnuto. Již v předškolním věku buduje takto disponovaný jedinec různé úkryty a bunkry. K jejich stavbě rafinovaně používá vše, co je k dispozici. Deky či prostěradla přehozená přes několik rozestavěných židlí plně uspokojí svého pěti či víceletého obyvatele, který do svého bivaku nastěhuje všechny své hračky, knížky a jen tak nedovolí kdejakému čumilovi nahlížet dovnitř. Má-li rostoucí dítě s tímto talentem to štěstí a jeho rodiče tu smůlu, že bydlí na sídlišti, v jehož těsném okolí probíhá stavební ruch, sáhne k budování staveb sofistikovanejších. Cihly, desky, fošny a terénní nerovnosti slouží k vybudování bunkru, který si svým charakterem zaslouží být obýván nikoli jednotlivcem, ale partou. Dle věku a výchovy obyvatel lze soudit na původ kouře, který se nad bunkrem vznáší. U dětí menších je původcem kouře nevinný ohníček. U dětí starších či dokonce pubertálních nelze vyloučit vstřícný postoj k tabákovému průmyslu či k pěstitelským úspěchům amatérských botaniků, kteří kromě květináčů s pažitkou a fuchsiemi nepohrdnou i menším kořenáčem s konopím. Ve věku dospělém pak hypertrofie stavitelského pudu vede ke shánění pozemku, chaty či chalupy a následnému dobrovolnému nevolnictví.

Mutace chalupářského či chatařského pudu má za následek devastaci přírodních krás, které jsou překřičeny stavbami pochybných estetických kvalit. Čistokrevná plemena chalupářů naopak dokážou zachránit pro další generace skvosty lidové architektury, nevyjímaje letité sýpky a stodoly, či dokonce staré mlýny větrné i vodní.

Chalupář, stejně jako každý jiný člověk, je vybaven dvěma rukama. Při objemu práce, která je na chalupáři vyžadována během víkendu, je to stav naprosto neuspokojivý, a to už ani nezmiňuji základní fyzikální zákon, který praví, že čas během víkendu kvačí rychleji než například v pondělí.

Chalupář by si zasloužil mít více rukou (o vyšším platu zajišťujícím chaloupce luxus toho nejvybranějšího stavebního materiálu a nejkvalitnějších barev a laků nemluvě). V evolučním vývoji však bylo na chalupářské sklony tak nějak pozapomenuto, a proto je chalupář po stránce tělesných dispozic hendikepován. Musí vystačit s dvěma rukama, na nichž má po pěti prstech, a to pouze v těch případech, kdy si nezakoupil okružní pilu či hoblovku.

Je s podivem, že bytosti, které by mohly na chalupě zvládat díky většímu počtu rukou veškeré práce zcela hravě, si chalupaření neoblíbily. Mám na mysli třeba hinduistického boha Višnu, který se inkarnoval nejen do ryby, želvy, kance atd., ale dokonce do samotného Buddha. Nechápu, proč Višnu žádnou chalupu nevlastní, když má pro spokojený chalupářský život ty nejlepší předpoklady. Je nepochopitelné, že ve svých čtyřech rukou drží ulitu, jakýsi disk, lotosový květ a palcát, zatímco se mohl profilovat jako ukázkový chalupář třímající zednickou lžící, kbelík s maltou, zednickou štětku a hladítko.

Bůh Višnu má optimální předpoklady také pro sbírání ořechů a padaných jablek. Byl by pánem situace i ve chvíli, kdy by vlekl dvě vědra padanek a na jeho hlavu by dorážela vosa či jiné bzučící hovado. Jedno plácnutí třetí či čtvrtou rukou, a ani by ta mrcha nebzikla.

Každého chalupáře občas zaskočí nenadálá návštěva, kdy vrzne branka a na zahradu vtrhne někdo z příbuzných či přátel, který se rozhodl vypít šálek kávy pod jedním z našich ořešáků. Vzájemné potřesení rukou bývá komplikováno aktuálním stavem chalupářovy pravice. Hlína, kompost, barva anebo dokonce montážní pěna činí jeden ze základních společenských aktů – podání ruky – krajně rozpačitým. Mít tak ruce čtyři, bylo by vše mnohem jednodušší. Zkrátka bych si k těmto účelům vyhradil ruku pravou horní. Udržoval bych ji v úzkostlivé čistotě a místo Primalexem bych ji občas natřel kvalitním kosmetickým krémem, abych tím chalupářské etice učinil zadost.

Chalupář, byť pouze dvouruký, je svébytné individuum obracející na sebe pozornost nejen výrobců travních sekaček, nátěrových hmot a zahradního nábytku, ale také sociologů. Bádání nad jeho mentalitou, vitalitou a pracovní produktivitou může zdatnému sociologovi přinést titul magisterský anebo doktorský za podmínky, že provede pečlivou analýzu od hlíny či malty upatlaného individua a napíše o svých pozorováních příslušnou vědeckou studii. Chalupář je pro pozorovatele výjimečně vděčným objektem. Rozhodně je snazší sledovat počínání chalupáře než třeba medvěda. Průměrný milovník přírody narazí na svých toulkách spíše na medvědí trus než na jeho původce. Rozhodne-li se pozorovat chalupáře, je rizi-

ko, že by dopadl úplně stejně, velice malé. Klasickým kadibudkám se na rozdíl od jiných lidových staveb nedostalo ochrany památkových úřadů, a tak chalupáři na rozdíl od medvědů své exkrementy zpravidla na odiv nedávají.

Chalupář, hrdý na výsledky své práce, se nechá rád vyzpovídat libovolným kolemjdoucím, který mu právě pochválil muškáty v oknech, kvetoucí šeřík anebo čerstvě natřený štít. Medvěd bude své soukromí hájit, byť byste mu pochválili mužné vzezření, kožich bez lupů a racionální způsob stravování s vysokým obsahem vlákniny. Chalupáře lze na rozdíl od medvěda pozorovat bez větších zdravotních rizik. Není nutno mít oči na štopkách ani tiše našlapovat. Musím přiznat, že skalní lovci trofejí si mohou trošičku zoufat; pravá medvědí kůže je medvědí kůže, ale zkuste si před krb rozložit kůži z chalupáře. O to bohatší může být případná fotodokumentace, která ho zachytí: za prvé před kachlovými kamny, za druhé vpravo od kachláků, za třetí vlevo od kachláků a konečně za čtvrté ležícího nahoře na kachlových kamnech. Chalupář rád vyplní každý dotazník či anketu, pokud nebude badateli vadit, že je zápis proveden tesářskou tužkou. Skoro se divím, že sociologové ztrácejí čas kdovíčím a nevěnují chalupářům větší pozornost. Tolik by si zasloužili, aby o nich už konečně někdo napsal stejně tlustou knihu jako třeba o lvech anebo o chovu koček. Vždyť bádání nad chalupářem a chalupařením musí duši každého sociologa potěšit a pohládit.

Vyhynutí zatím chalupářům nehrozí. Stane-li se někdy v budoucnu »homo chalupanensis« vymírajícím tvorem, doporučuji pro ten případ poskytnout mu stejnou ochranu, jaké se dostává ohroženým ži-

vočišným druhům. Chalupáři si rozhodně nezaslouží, aby poslední z nich byl naložen do lihu a vystavován jako muzejní exemplář.

Sháníme chalupu

Chata, chatička, chalupa, chaloupka! Kouzelná slova. Kdo zmíněnou nemovitost nevlastní, snadno v těch slovech nalezne vůni opékaných buřtů, makrel a rožněního se masa. Na kůži pocítí hřejivé sluneční paprsky či sálavé teplo vyhřátého krbu. Naopak vlastníkově chaty či chalupy se při pouhé zmínce o nich vybaví podmáčené zdivo, drolicí se komín a rezivějící okap. Snad by si dokázal vzpomenout i na posezení u zahradního grilu, ale letos se to zatím tak nějak nestihlo, a kdeže jsou dnes vůně loňských opékaček? Člověk věci neznalý je pln naivních představ. »Co takhle rekreační chalupa?« zamyslí se. Netuší totiž, že slova *rekreace* a *chalupa* se rýmují stejně jako třeba *dostihy* a *slimák* nebo *kozel* a *zahradník*. A tak začne žádostivý človíček sledovat inzeráty, realitní magazíny a noviny. Prohlíží v nich pidifotografie různých hnízd a hnízdeček obklopených zelení a nehledí na takové (zatím) abstraktní pojmy, jako je dřevomorka a shnilý krov. Bydlí v činžovním domě, který neochvějně a trpělivě stojí navzdory macešské péči domovní správy, a netuší, jak dokážou přivalové deště, sníh a mráz potrápít dvě stě let starou hliněnou chaloupku.

Pak nesměle objedná několik nemovitostí. Sám a s mapou v ruce. Z uctivé vzdálenosti obchází venkovské domy a chalupy inzerované v reklamních tiskovinách. Po pár minutách má vždy jasno. Tu hlučné funění kamionů šplhajících do kopce na nedaleké rychlostní silnici, tam zase mokré fleky na zdivu... No tak tohle je teda fakt ruina... Za tohle že by chtěli osm set tisíc? A tak sen o bílé chaloupce s červenou střechou uprostřed kvetoucí zahrady se pomalu rozplývá. Chalupář čekatel se nevzdává. Jde s dobou, a tak pročešává internet. Důsledně a pedantsky.

Shánění chalupy je posedlost. Nemoc. »Konečně!« volám do kuchyně na manželku a oba hledíme na zářící monitor. Chaloupka jako z pohádky. Opravdu krása. Další den se i s manželkou a synem Vojtou vydáváme do vesnice za městem. Inzerát nelhal. Na kraji malé osady chaloupka jako malovaná. Zdi bílé, tašky červené, zahrádka tak akorát, nad střechou zpívá skřivan, nad skřivanem se modří nebe a vprostřed nebe sluníčko. A kousek přes pole les. A ten vzduch! Tady musí být zdravo! Zdravo, zdravo, velmi zdravo. Život domorodců zde ohrožuje snad jen tabák a četné pěstitelské pálenice v okolí. Tak tohle teda berem!

Proč mi v té realitce neberou telefon? Vždyť je teprve sotva pět odpoledne. Chalupa za milion, a oni mi to neberou! A to ti makléři berou takový prachy. Ještě aby mi to tak někdo vyfouk!

»Kde na to vezmem peníze?« otravuje manželka se zcela nesmyslným dotazem.

»Co já vím?« zavrčím vztekle a zkusím ještě jedno telefonní číslo. Zas to nikdo nebere. Zavolám tam hned zítra ráno. Taková chaloupka! Už aby byla naše!

Ráno zítřejšího dne se zapsalo černým písmem do mého životního kurikula. Neznámí lidé složili v realitní kanceláři na koupi námi vyhlédnuté chaloupky zálohu. Měl jsem pocit, že se celý svět zlomyslně tlemí a posmívá mé zraněné rádooby chalupářské dušičce. Kde byli všichni svatí a ochránci letitých stavení, když jsem se viděl, jak opravuji popraskané omítky? Kde ses toulal, svatý Šindeli, když jsem se těšil na natírání oprýskaného štítu? Kam ses poděla ty, svatá Roubenko, když jsem přemýšlel o sanaci vlhkého zdiva? Proč jsi nezasáhl, svatý Septiku, když určitě víš, že nikdo jiný tu chaloupku nebude hýčkat tak jako já. Tak to chodí, milý Bože, když Tví podřízení mají zcela jiné zájmy než péči o historická venkovská stavení. A jestli ta ubohá chalupa jednou spadne, čím bude nakonec vina? No moje teda určitě ne!

Konečně chalupa!

Celý den jsem byl v zaměstnání jako na trní. Nastal velký den. Odpoledne máme schůzku s makléřem z realitní kanceláře, se kterým se pojedeme podívat na vytouženou chalupu. Snad půjde opravdu o tu jedinou a pravou a nikoli pouze o jednu z nabídek, nad kterou při prvním či druhém pohledu zakroutíme hlavami. Před dvěma dny nám makléř poslal e-mailem pár fotografií. Zajásali jsme. Žádná z dosavadních nabídek nás dosud neoslovila. Tato chaloupka nás polechtala až u samého srdíčka. Domeček jako

z pohádky! Aby nám ji zase někdo vyfouk přímo před nosem!

Jsem člověk nedůvěřivý a podezíravý. Tohoto obchodníka s realitami jsem viděl poprvé v životě, do té doby jsme spolu vyměnili jen několik telefonátů a e-mailů obsahujících spíše zdvořilostní fráze než parametry nabízené nemovitosti. Scházíme se na symbolickém místě. Ve čtyři před krematoriem. Na místě jsme přesně, on také. Přesnost ctím. Rychle se domlouváme a on přeseďá ze svého auta do našeho. Pátravě si jej prohlížím. Snažím se porovnat jeho rysy s tvářemi mediálně známých tunelářů a jiných podvodníků. S arogantně vyhlížeujícími pány v tmavých oblecích nemá společného nic. Ve tříčtvrtečních letních kalhotách a nenápadném tričku vypadá jako rekreatant od Jadranu a jen jeho neustále nažhavený mobil ruší poklid, který z něj vyzařuje. Pak mobil vypíná a atmosféru teď již nekazí vůbec nic.

Pan makléř vypadá docela sympaticky. I když! Určitě je dokonale proškolen v tom, jak má udělat patřičný dojem a jak nedat najevo nekalý úmysl obalamutit prodávajícího i kupujícího, aby pak mohl na stůl svého krvelačného a peněz lačného šéfa položit skalpy obětí. No, uvidíme. Krajiní obezřetnost je namístě.

Cesta vedla nám dobře známou krajinou. Již dříve jsme tudy projížděli při rodinných výletech. Pole, lesy, vesničky. Krajina mírně zvlněná. Autem z města půlhodinka. Potěšily mě i zprávy z krajské hygienické stanice, že se v oblasti nevyskytuje klíšťová encefalitida, což nelze říci o oblíbených rekreačních oblastech přiléhajících k městu z opačné zeměpisné strany. Okolní příroda slibovala mnohé z hlediska potenciální cykloturistiky (stejně manželce nedovolím sednout na kolo, vždyť se na něm tak akorát zmrza-

čí!), potěšila by i houbaře. Obloha modrá, vzduch svěží, vítr přiměřený, rozhled do krajiny nadstandardně dobrý. Zpěvné ptactvo hojné, skládky odpadu tuzemského či dovozového při cestě neshledány. Po čmoudicích komínech jakékoli průmyslové provozovny či podniku nikde ani památky. Dojem poněkud kazí větrné elektrárny na kopcích, ke kterým je to snad patnáct či více kilometrů, ale při vzpomínce na temelínské komíny, které jsem kdysi pozorovával od šumavského hotelu, hodnotím kladně i tato monstra.

Dorazili jsme k malé osadě. Projíždíme úzkou uličkou, která se klikatí mezi nízkými domky. Máme ji v dobré paměti. Hned na kraji míváme chaloupku, kterou nám před pár týdny vyfoukli před nosem. Po pár desítkách metrů dává makléř pokyn k zaparkování. Zajíždím ke kraji cesty. Jsme na místě.

Asi patnáct metrů od plotu, částečně skryt za vzrostlým ořechem, stojí – náš sen. Fotografie nelhalý. Bílá venkovská chaloupka jako z pohádky o Honzovi. Jen místo došků zdobí střechu červené tašky. Místy se tašky trochu vlní a všemožně odstávají, ale pro celkový okouzlující dojem nevnímáme tyto v aktuální chvíli »nepodstatné detaily«.

Zahrada rovná, tráva posečená, desítky stromů s teprve nedávno vylíhlými listy. Jaro přineslo zahradě a chaloupce ten nejlepší make-up. Obcházíme chaloupku, pak se skláníme pod nízkými veřejemi a vstupujeme dovnitř. Obecní vodovod, plyn, elektřina. Vše funkční. Obcházím stavení ještě jednou dokola. Konce krovů na straně přilehlé k plotu jsou notně zpuchřelé a plné děr od červotočů a jiných dřevokazných nestvůr. Raději se těmito drobnostmi nezabývám, protože ne můj rozum, ale mé srdce je již rozhodnuto.